Genscher: Schaker met een lange adem

Hans-Dietrich Genscher (1927 - 2016)

Achtergrond - 4 april 2016

Hans-Dietrich Genscher speelde als minister van Buitenlandse Zaken een nauwelijks te onderschatten rol in de internationale verhoudingen aan het einde van de Koude Oorlog. Hij was een man van de lange adem, die onnoemelijk veel kilometers aflegde om zijn buitenlandse politiek vorm te geven. Tot zijn vertrek in 1992 schaakte hij op meerdere borden tegelijk.

Genschers vroege jaren bieden de sleutel tot zijn latere politiek. Al jong moest hij leren leven met tegenstrijdige waarheden, opgelegd door autoritaire regimes. Hij werd geboren in 1927 nabij de Oost-Duitse stad Halle. De oorlog drukte een stempel op zijn leven.

Net als generatiegenoten Günter Grass, Martin Walser, paus Benedictus XIV en prins Claus diende hij tijdens de oorlog in de Duitse luchtafweer, omdat hij te jong was om aan het front te vechten. In januari ’45 meldde hij zich bij de Wehrmacht en werd ingezet bij de slag om Berlijn.

Tuberculose

Korte tijd was hij krijgsgevangene van de Amerikanen en de Britten om uiteindelijk zijn leven weer op te pakken in de Sovjet-bezettingszone. In 1946 kreeg hij tuberculose. In 1952, net vijfentwintig jaar oud, vluchtte hij naar West-Duitsland, waar hij zijn studie rechten afmaakte om advocaat te worden. In 1954 werd hij nogmaals zwaar ziek en moest veel tijd in ziekenhuizen en sanatoria doorbrengen.

Opmerkelijk is dat hij lid was van zeer uiteenlopende politieke partijen: in 1944-45 van de NSDAP, van 1945 tot 1952 van de liberale blokpartij in de Sovjet-bezettingszone en de DDR en vanaf 1952 van de West-Duitse FDP. Bij de laatste vond hij zijn thuis.

Politieke loopbaan

Stonden Genschers jonge jaren in het teken van de wereldgeschiedenis die over hem heen walste, de rest van zijn leven was hij bezig met het repareren van de

gevolgen ervan. Vier jaar na zijn vertrek uit de DDR werd hij Bondsdaglid in Bonn. Van 1969 tot 1974 was hij minister van Binnenlandse Zaken en van 1974 tot 1992 was hij vice-kanselier en minister van Buitenlandse Zaken.

Zijn partijvoorzitterschap, van 1974 tot 1985, deed hij erbij. Dat brak hem en zijn partij bijna op in 1982, toen de FDP bewust koos voor een breuk met de SPD omdat deze partij niet akkoord wilde gaan met de plaatsing van kruisraketten en met de voorgestelde bezuinigingen. De keuze voor een coalitie met de CDU/CSU onder leiding van Helmut Kohl bracht bijna een scheuring in de FDP teweeg.

Een wereld aan contacten

Zijn drieëntwintigjarig ministerschap werd door een aantal thema's gedomineerd: het terrorisme van Palestijnen en de Rote Armee Fraktion, de intensieve contacten met het Oostblok, de Iraanse revolutie, de Europese eenwording en het uiteenvallen van Joegoslavië. Op alle dossiers drukte Genscher zijn stempel, zonder dat altijd precies aanwijsbaar is wat zijn bijdrage is geweest. Daarvoor was hij te veel een diplomaat, een netwerker en een schaker.

Zijn tegenstanders vonden hem een gladde aal, die zich te gemakkelijk in allerlei bochten wrong. Dat is niet verbazingwekkend gezien zijn staat van dienst. Als geen ander reisde hij over de wereld om te praten met dictators, leden van politbureaus en ayatollahs vanuit de gedachte dat het beter is om het gesprek gaande te houden dan geen gesprek te voeren. Hij was de eerste westerse minister die Iran bezocht na de revolutie van Khomeini.

Toenadering

Maar zijn belangrijkste nalatenschap was zijn Oost-Europapolitiek. Onder Egon Bahr en Willy Brandt werd de nieuwe Duitse *Ostpolitik* uitgedacht. Deze politiek van verandering door toenadering werd na hen door Genscher vol overgave gerealiseerd. Een hoogtepunt in zijn loopbaan zijn de Akkoorden van Helsinki in 1975, omdat met dit verdrag ook de landen uit het Oostblok toezegden zowel bestaande grenzen als de mensenrechten te respecteren. Zij konden hier later op worden aangesproken.

Hoe moeilijk dat was bleek in de jaren 1980-81, toen in Polen de vakbeweging Solidarność was opgericht. Genscher bezocht het land op het hoogtepunt van de crisis en moest laveren tussen allerlei belangen en vooral zorgen dat hij de relatie van de Bondsrepubliek met de DDR niet te zeer belastte. Hem werd verweten dat hij te weinig deed voor de Poolse vakbondsleiders.

Genscher was opvallend goed op de hoogte van de gevoeligheden in Oost-Europa. Als een van de eersten erkende hij het belang van Gorbatsjovs politiek van

glasnost en *perestrojka*. Daarmee ging hij niet alleen in tegen de haviken uit het Witte Huis, maar ook tegen zijn eigen kanselier Kohl, die - niet heel handig - Gorbatsjovs kwaliteiten op het gebied van pr had vergeleken met die van nazi-propagandaminister Goebbels.

Toen hij zijn diplomatiek offensief inzette om in 1989 de vluchtelingen uit de DDR in de Duitse ambassade in Praag een vrijgeleide te bieden, had hij al bergen verzet. Maar deze vrijgeleide, onder druk van de naderende viering van veertig jaar DDR, bleek een belangrijke schakel in de keten van gebeurtenissen die leidden tot de val van de Muur.

Europa

Genscher heeft een centrale rol gespeeld in de ontspanning tussen Oost en West. In de internationale politiek koos hij ervoor om zoveel mogelijk in internationaal verband te organiseren, niet in de laatste plaats in het verband van de Europese Economische Gemeenschap, later opgegaan in de EU. Toen hij afscheid nam, kon hij de hernieuwde relatie met Oost-Europa, de Duitse eenwording en het Verdrag van Maastricht mede op zijn conto schrijven.

Genscher is overleden in de nacht van donderdag op vrijdag 1 april, aan een hartstilstand. President Gauck heeft bepaald dat de oud-minister een staatsceremonie krijgt. Zo'n *Staatsakt* is de hoogste uitdrukking van waardering door de Bondsrepubliek. De ceremonie is gepland op 17 april in Bonn, in de oude vergaderzaal van het parlement.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/15963/genscher-schaker-met-een-lange-adem